

De effecten van schoolprestatiepublicaties in andere landen

A. Visscher

Samenvatting

In dit artikel worden buitenlandse ervaringen met de publicatie van schoolprestatiegegevens in kaart gebracht. In Nederland werden dergelijke gegevens voor het eerst in 1997 gepubliceerd, maar er is nog weinig bekend over het gebruik en de effecten van de publicaties. In Frankrijk en Engeland bestaat al langer ervaring met de publicatie van schoolprestatiegegevens en is daarnaar ook al meer onderzoek gedaan. Nadat de achtergronden en de inhoud van de schoolprestatiepublicaties in deze twee landen zijn geschetst, worden de effecten ervan op ouders en scholen beschreven. Tot slot wordt de betekenis van de buitenlandse ervaringen voor de Nederlandse context besproken.

1 Inleiding

Hoewel we in Nederland sinds 1997 schoolprestatiegegevens publiceren, is nog erg weinig bekend over het gebruik door, en de effecten van dergelijke gegevens op Nederlandse scholen en ouders. Omdat in een aantal andere landen al langer ervaring bestaat met publieke schoolprestatie-indicatoren kunnen we ons voordeel doen met de daar opgedane ervaringen. In Engeland en Frankrijk kent men reeds gedurende een groot aantal jaren schoolprestatiepublicaties. De in beide landen verworven inzichten worden hier besproken op basis van een review van de wetenschappelijke literatuur. We starten met een beschrijving van de achtergronden van de in deze twee landen gepubliceerde schoolprestatie-indicatoren en van de indicatoren zelf. Daarna wordt de impact van de publicaties op het niveau van ouders en scholen besproken en wordt vervolgens een aantal lessen voor de Nederlandse situatie getrokken.

2 Achtergronden van de Engelse en Franse schoolprestatie-indicatoren

In Engeland en Frankrijk worden sinds de jaren tachtig door de landelijke pers respectievelijk 'league tables' en 'palmares' gepubliceerd: rangordes van scholen op basis van ruwe gegevens (de percentages geslaagden voor de afsluitende examens). De populariteit van deze publicaties in combinatie met de discussie over hun validiteit en nut riepen in beide landen een reactie van de overheid op.

In Engeland werden de publicaties in de jaren tachtig en negentig een belangrijk element in het streven van de conservatieve regering om een "marktsituatie" in het onderwijs te scheppen. In 1992 startte de Engelse onderwijsinspectie Ofsted met het publiceren van 'school performance tables'. Deze plaatsen de scholen weliswaar niet meer in een rangorde, maar ze hielden geen rekening met de aard en het niveau van de leerlingen die de scholen instromen. Eén indicator trok de meeste aandacht, namelijk het percentage leerlingen van een school dat vijf of meer hoge cijfers op het eindexamen haalt (West & Pennell, 2000). Lange tijd heeft de conservatieve regering afwijzend gereageerd op de kritiek van onderwijsonderzoekers dat de gemaakte vergelijkingen tussen scholen unfair zijn (Goldstein & Spiegelhalter, 1996; Fitz-Gibbon, 1997). Immers, de resultaten van uiterst selectieve scholen werden vergeleken met die van scholen die een breed publiek trokken. Eind jaren negentig werd de kritiek onder de socialistische regering serieus genomen en startten de eerste proeven met het publiceren van indicatoren voor de door scholen aan leerlingen "toegevoegde waarde".

In Frankrijk werd het gebruik van prestatie-indicatoren ingepast in de hiërarchische bestuurscultuur van overheidsevaluatie en -verantwoording. Daarbij lag en ligt het accent op zelfevaluatie door de instellingen en was

het verschaffen van informatie aan ouders voor schoolkeuze geen officiële doelstelling. Men wilde met de publicaties als overheid juist de “wilde” concurrentie tussen scholen op basis van ruwe gegevens beperken. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het Ministerie van Onderwijs, dat in 1994 de eerste prestatiegegevens openbaar maakte, streefde naar de presentatie van “gecontextualiseerde” gegevens, dat wil zeggen gegevens waarbij rekening wordt gehouden met de achtergrondkenmerken van de leerlinginstroom.

3 De gepubliceerde informatie

Om de lezer een indruk te geven van de inhoud van de Engelse en Franse schoolprestatiepublicaties, wordt daarvan nu een overzicht gegeven.

Engeland

Over Engelse scholen voor voortgezet onderwijs worden de volgende gegevens betreffende de 15-jarigen gepubliceerd:

- het percentage van deze groep leerlingen per school dat vijf of meer General Certificate of Secondary Education (GCSE)-cijfers op A*- C-niveau heeft behaald (A* is het hoogste niveau waarop men een vak in het voortgezet onderwijs kan afsluiten, C het op twee na hoogste niveau, G is het laagste niveau);
- idem vijf of meer cijfers op A*- G-niveau;
- idem één of meer cijfers op A*- G-niveau;
- de gemiddelde puntenscore per 15-jarige per school;
- het aantal 15-jarigen per school dat beroepsgerichte vakken kiest;
- het percentage 15-jarigen per school dat alle beroepskwalificaties behaalt waarvoor ze onderwijs gevolgd heeft.

De examenresultaten van een school worden steeds vergeleken met die van andere lokale scholen en met die van alle Engelse scholen. Scholen waarvan de leerlingen gemiddeld meer vooruitgang hebben geboekt dan de meerderheid van de Engelse scholen krijgen in de publicaties een sterretje.

Het Engelse ministerie van onderwijs verschaft over scholen voor *primaire onderwijs* de volgende informatie:

- achtergrondgegevens (zoals schooltype, leeftijdsgroepen);
- schoolkenmerken (zoals het aantal leerlingen en het aantal leerlingen met leerproblemen);
- het percentage leerlingen dat niveau 4 (een minimumniveau voor Key Stage 2 waar leerlingen plusminus 10 jaar zijn en in ‘grade’ 6 zitten) of hoger scoort voor de vakken taal, rekenen en biologie;
- het percentage leerlingen dat afwezig of niet in staat was om aan de toetsen voor de bovengenoemde vakken deel te nemen.

De gegevens zijn in brochures en op internet beschikbaar en worden ook gebruikt door “The Guardian” en “The Times” om scholenrangordes op te stellen. “The Guardian” geeft sinds 1993 ook de toegevoegde waarde van scholen weer, dat wil zeggen in welke mate scholen erin slagen om aan de prestaties van hun leerlingen na binnenkomst iets toe te voegen.

Frankrijk

De Franse onderwijsinspectie en het Franse Ministerie van Onderwijs hebben de volgende vijf categorieën indicatoren voor het functioneren van scholen ontwikkeld:

- *leerling-indicatoren*: instroomkenmerken en kenmerken van de hele populatie qua sekse, leeftijd, sociaal milieu, cognitieve ontwikkeling e.d.;
- indicatoren voor de *middelen* waarover scholen kunnen beschikken, bijvoorbeeld gegevens over aantallen leraren, het aantal lessen, etc.;
- indicatoren voor de *resultaten*: slagingspercentages, waar gaat de uitstroom heen, etc.;
- indicatoren voor het *intern functioneren* van scholen: bijvoorbeeld de effectieve leertijd, de grootte van afdelingen, het verloop onder leraren, etc.;
- indicatoren voor de *schoolomgeving*: gegevens over de lokale arbeidsmarkt e.d.

De indicatoren zijn in eerste instantie bedoeld om scholen inzicht te bieden in het eigen functioneren en om hen aanrijpingspunten voor schoolverbetering aan te reiken. Van alle indicatoren worden sinds juni 1994 jaarlijks drie indicatoren voor alle openbare

middelbare scholen ('lycées') openbaar gemaakt, te weten:

- het percentage voor het eindexamen ('baccalauréat') geslaagde leerlingen van de leerlingen die daaraan deelnamen;
- de kans dat een leerling voor het baccalauréat zal slagen;
- de proportie leerlingen onder de schoolverlaters die de school met een diploma verlaat.

Om te kunnen beoordelen of een school erin slaagt om "waarde toe te voegen", worden de eerste twee indicatoren gepresenteerd in relatie tot de instroom van de school, waarbij rekening wordt gehouden met de sociaal-economische achtergrond en de leeftijd van de leerlingen. De schoolresultaten worden ook berekend in vergelijking tot de schoolregio en de rest van Frankrijk. De gegevens zijn breed beschikbaar via internet en het Franse Minitel-systeem.

Net als in Engeland maken de landelijke kranten hun eigen ranglijsten op basis van de officiële publicaties. De oudste ranglijsten worden al sinds 1982 in "Le Monde de l'Éducation" gepubliceerd. In 1987 kwamen Liensol en Meuret (1987) van het ministerie van onderwijs al met een analyse dat deze ruwe examengegevens in de helft van de gevallen misleidend zijn en een berekening van de toegevoegde waarde daarom nodig is. De discussie over het al dan niet publiceren, bleef in de pers al die jaren voortwoekeren. Zo stelde "Le Monde" in 1998 haar kolommen open om over de zinvolheid van het publiceren van de gegevens te debatteren (Coutty, 1998) en besloot "Libération" in 1999 met de publicaties te stoppen in verband met de methodologische tekorten van de gepresenteerde cijfers, en de negatieve effecten ervan op scholen (zoals leegloop) (Auffray, 1999; Cousin & Felouzis, 1999).

4 Effecten op ouders

Wat kunnen ouders doen in reactie op de informatie die ze over de kwaliteit van een school ontvangen? Voor hen staan drie wegen open wanneer de kwaliteit van de school als openbare dienstverlening tekortschiet (Hirschman, 1970):

- 1 het zoeken naar een alternatieve aanbieder die betere diensten kan leveren; dit is de zogenaamde exit-optie, oftewel het "stemmen met de voeten";
- 2 het geven van feedback aan de instelling; de zogenaamde 'voice'-optie waarmee de school haar voordeel kan doen;
- 3 de 'loyalty'-optie kan benut worden wanneer ouders zich om bepaalde redenen (bijvoorbeeld religieuze) verbonden voelen met een bepaalde school. In die zin is loyalty een mechanisme dat de exit- en voice-optie afremt.

Hirschman heeft erop gewezen dat het gebruik van deze opties niet alleen afhangt van de ruimte die consumenten krijgen, maar eveneens van hun eigen kenmerken. Het gebruik van de exit- en voice-opties wordt dus beïnvloed door zaken als schaalgrootte, wettelijke regelingen, ruimtelijke barrières, informatieasymmetrie, evenals door het inkomen en de opleiding van de consumenten (Paul, 1991).

De omvang van het onderzoek in Engeland en Frankrijk naar de reactie van ouders op het publiceren van kwaliteitsgegevens is beperkt en heeft vooral betrekking op de leerlingstromen binnen de onderwijsmarkt. Meestal zijn de studies uitgevoerd in het kader van breder onderzoek naar de verruiming van de schoolkeuze mogelijkheden van ouders dat in beide landen sinds het begin van de jaren tachtig heeft plaatsgevonden.

Effecten op Engelse ouders

Er is in Engeland kleinschalig onderzoek gedaan naar het gebruik van de gepubliceerde schoolkwaliteitsgegevens. Uit een door West en Pennell (1998) in Londen uitgevoerde studie onder ouders waarvan de kinderen op het punt stonden over te stappen naar het secundair onderwijs, kwam naar voren dat slechts 8% van die ouders de examenresultaten van de school van hun keuze *niet* had gezien. Van diegenen die de prestatie-indicatoren *wel* hadden gezien, had iets meer dan de helft de gepubliceerde indicatoren volledig begrepen. Met andere woorden: de publicaties bereiken slechts de helft van de doelgroep op de bedoelde manier. Woods, Bagley en Glatter (1998) signaleren dat het percentage ouders dat aangeeft de informatie bij de schoolkeuze

te gebruiken, groeit. Uit dezelfde studie blijkt eveneens dat de prestaties van scholen in termen van examenresultaten slechts een van de factoren is die ouders in hun schoolkeuze meenemen. Zo is de mate waarin een school "kindgericht" is voor ouders van groter belang dan de gemiddelde examenprestaties van de school.

Uit andere studies blijkt dat met name middenklasse ouders hun best doen om hun kinderen op hoog presterende scholen toegelaten te krijgen. Ouders blijken ook niet in dezelfde mate op de hoogte te zijn van de publicaties. Verder begrijpen hooggeschoolde ouders de gepresenteerde gegevens beduidend beter dan laaggeschoolde ouders (Foxman, 1997). Vanwege de geconstateerde sociale ongelijkheid in toegangsmogelijkheden hebben onderzoekers als West, Pennell en Noden (1997) voorstellen gedaan ter bevordering van gelijke kansen voor leerlingen om tot hun voorkeurschool te worden toegelaten (o.a. door meer objectieve toelatingsprocedures).

Onderzoekers wijzen erop dat de huidige wijze van wederzijdse selectie, door scholen en ouders/leerlingen, de ongelijkheid tussen scholen in Engeland versterkt (o.a. Gewirtz, Ball, & Bowe, 1995). Volgens Gibson en Asthana (2000) treedt daardoor polarisatie op binnen de lokale onderwijsmarkt. Een belangrijke vraag in dit verband is in hoeverre de overheid via regulering van een marktgerichte onderwijssector deze onbedoelde effecten kan (en moet?) corrigeren.

Effecten op Franse ouders

Uit verschillende Franse studies (Ballion, 1991; Broccolichi & Van Zanten, 1997; Pincon & Pincon-Charlot, 1989) komt net als in Engeland naar voren dat het schoolkeuzegedrag van ouders en hun kinderen varieert naar sociale klasse.

In de eerste plaats is er een onderscheid tussen de hogere sociale milieus en de middengroepen. De eerstgenoemde groep heeft door zijn woonplek een ruimer aanbod qua "goede" scholen en vakkenpakketten (zo liggen in Parijs veel middelbare scholen met een zeer goede reputatie in de districten waarin de huizen en dergelijke duur zijn). Deze groep ouders is het meest geïnteresseerd in indicatoren die de selectiviteit of ex-

clusiviteit van een school uitdrukken. De middengroep, die in meer sociaal gemengde wijken, met minder goede keuzemogelijkheden woont, zoekt zijn toevlucht tot diverse strategieën om een optimale keuze te kunnen maken. Zo kiest men voor zeldzame vakken(combinaties) waardoor men buiten het "eigen" district mag kiezen, of vraagt men ontheffing van de zogenaamde 'carte scolaire', die ouders verplicht om een school uit het eigen district te kiezen. Ook minder legale praktijken komen voor, zoals het ruilen van adressen en het maken van afspraken met directeuren. De indruk bestaat dat binnen deze groep ouders het meest gekeken wordt naar de schoolprestatiepublicaties (om vervolgens een van de beschreven strategieën te kiezen).

In de tweede plaats toonde Ballion (1986, 1991) aan dat door de laagste sociale klassen de minste pogingen worden ondernomen om onder de scholenkaart uit te komen. Dit komt enerzijds door het ontbreken van de middelen daartoe (bijv. vanwege de kosten van huisvesting en transport) en anderzijds door een gebrek aan informatie. Deze ouders mijden scholen met een slechte reputatie wel, echter minder vanwege de kwaliteit van die scholen, en meer vanwege de samenstelling van hun leerlingpopulatie (met als gevolg veel geweld, etc.).

5 Effecten op scholen

Woods e.a. (1998) onderscheiden diverse manieren waarop scholen kunnen reageren op veranderingen in de lokale "markt" waarin zij opereren: (a) *promotionele activiteiten*; (b) *omgevingsverkenningen*, om meer inzicht te verwerven in de (mogelijke) eigen positie binnen de markt; (c) *substantiële ingrepen* in het curriculum, de schoolmissie, de samenstelling van de leerlingpopulatie of de schoolorganisatie; (d) *structurele veranderingen* in het bestuur van de school en ten slotte (e) verandering in het *beheer of management* van de school (bijv. personeelsbeleid).

Bij publicatie van vergelijkende schoolkwaliteitsgegevens kunnen we op deze punten ook veranderingen verwachten, zeker wanneer daarmee de bestaande verhoudingen worden geraakt, bijvoorbeeld wanneer een

school in een sterk competitieve omgeving bedoelend “beter” of “slechter” presteert dan andere scholen. De druk om als school te reageren zal variëren naar gelang het karakter van de lokale markt.

Naast de prikkels in de markt, hangt ook veel af van de bevoegdheden en van het gezag van de (lokale) autoriteiten en de onderwijsinspectie. Wanneer die reageren op de gepubliceerde gegevens, of daarvan anderszins gebruikmaken, zullen scholen ook sneller geneigd zijn om ze serieus te nemen.

Effecten op Engelse scholen

De belangrijkste reacties van scholen die in onderzoek naar “marktprikkels” (waaronder het publiceren van kwaliteitsgegevens) gesignaleerd worden, kunnen als volgt worden getypeerd.

Allereerst nemen de promotionele activiteiten toe. Er zijn duidelijke indicaties dat het “marketen” van scholen een gangbare praktijk is geworden. Zo wordt er bijvoorbeeld bedoelend meer geld besteed aan ‘glossy’ schoolbrochures (Gewirtz et al., 1995).

In hoeverre scholen hun markt meer verkennen is onduidelijk. Het is volgens Woods e.a. (1998) zo dat scholen meer de nadruk leggen op de academische aspecten van het onderwijs (examenprestaties, streefdoelen voor leerlingen, het monitoren van leerlingprestaties, ‘teaching to the test’) om de aantrekkingskracht van de school te vergroten. De persoonlijke, sociale en begeleidende aspecten krijgen echter minder aandacht. Wel zijn de omvang en de aard van de lokale markt van invloed op de wijze waarop scholen reageren op de veranderde omstandigheden. Scholen trachten zich op een subtiele manier van elkaar te onderscheiden. Zo zijn er populaire scholen die kunnen selecteren en daarom slechts een deel van de samenleving “bedienen” (de middenklasse in de buurt). Andere scholen richten zich bewust op een bepaald publiek (de “betere” leerlingen). Scholen met weinig of minder begaafde leerlingen brengen meer beroepsvoorbereidende elementen in het curriculum. Op die manier ontstaat in feite een hiërarchie van scholen met als basis sociale klasse.

In een onderzoek van Hardman en Levačič (1996) in de periode 1989-1994 komt

naar voren dat scholen duidelijk verschillen in de wijze van leerlingrecrutering. Scholen die (over)vol zijn, blijken ook de hoogste examenresultaten te behalen. Omgekeerd behalen scholen met een krimpende leerlingpopulatie gemiddeld de laagste examenresultaten. Echter, doordat ruwe cijfers in de league tables worden gebruikt, zou het zo kunnen zijn dat de markt niet zozeer onderwijs-effectiviteit honoreert, maar vooral hoe goed scholen meer begaafde studenten selecteren. Het is, met andere woorden, zeer de vraag of marktprincipes tot hogere examenresultaten voor allen leiden. Scholen welke aangaande het sociale milieu van de leerlingen verschillen, variëren ook in het succes waarmee ze leerlingen werven. Hardman en Levačič stellen dat ouderlijke keuzeprocessen in dienst staan van het filteren van schoolpopulaties langs de lijnen der sociale klassen. Volgens hen is de beste verklaring voor veranderingen in leerlingaantallen het aantal leerlingen met sociale achterstand: hoe meer een school er heeft, des te minder groeit deze. Scholen met relatief weinig achterstandsleerlingen blijken beter in staat om zich aan te passen aan de toegenomen omgevingsdruk.

De in scholen gesignaleerde “substantiële ingrepen” raken niet zo zeer de inhoud van het onderwijs, maar andere activiteiten die het percentage geslaagden met hoge cijfers kunnen vergroten. Hierbij worden verschillende strategieën gevolgd. De meest genoemde is het zich richten op specifieke groepen leerlingen. Hierbij gaat het vooral om de ‘borderliners’, dat wil zeggen leerlingen die zich op het C/D-grensniveau (zie paragraaf 3) bevinden en dus de meeste kans op een stijging naar een C-examenniveau hebben. Maatregelen die in dit kader genoemd worden, zijn extra begeleiding, extra stimulering, en veranderingen in de instructie. In een onderzoek van de onderwijsbond ATL (Foxman, 1997) gaven bijna alle scholen voor voortgezet onderwijs aan dat ze deze maatregelen nemen, en soms eveneens extra lessen aan deze groep studenten geven. Gray (1996) wijst erop dat er tekenen zijn dat een dergelijke aanpak veel van leerkrachten vergt en dat na initiële prestatieverbeteringen de opbrengsten doorgaans afnemen. Het zou op de lange termijn, met andere woorden, minder effectief zijn.

Een tweede strategie betreft het uitsluiten van die leerlingen die het gemiddelde van een klas/school omlaag kunnen halen. Gillborn (1996) toonde aan dat het aantal permanent uitgesloten leerlingen verdrievoudigde over een periode van drie jaar (meer dan 10.000 leerlingen in het schooljaar 1993/1994). Echter, ook hier is onzeker in hoeverre dit is toe te schrijven aan de league tables, dan wel (mede) te wijten is aan de tanende discipline onder leerlingen, veranderingen in gezinsstructuren e.d. Uitsluiting kan ook minder ver gaan: leerlingen met een kleine kans op examenprestaties op A-C-niveau niet toelaten tot het examen (of zelfs niet tot het onderwijs dat op het GCSE voorbereid). Als gevolg daarvan zouden leerlingen hun zwakste vakken laten vallen om hun kansen op een C-score in hun "grensvakken" te vergroten. Door de druk op docenten om hoge cijfers te halen, zijn zij niet geneigd om zwakkere leerlingen toe te laten tot examens in vakken welke voor de leerlingen zelf wel waardevol (kunnen) zijn. Een laatste waargenomen strategie betreft het vergroten van het aantal gekozen vakken, met name met gemakkelijke vakken. Dit kan zowel een school- als een leerling-effect zijn. Gray en Jesson (1996) stellen op grond van onderzoek dat de league tables scholen in meer of mindere mate tot deze activiteiten aanzetten: één, twee of zelfs drie extra vakken per leerling.

Over structurele veranderingen in het bestuur van de school is uit onderzoek niets bekend. Veranderingen in het beheer of het management zijn wel onderzocht. Lawrence (1997) onderzocht de maatregelen van 239 scholen waarvan de resultaten tussen 1995 en 1996 fors verbeterd waren (10% of meer verbetering van hun GCSE A-C-examenpercentage):

- 30% van de scholen noemt verandering in het managementgedrag, door gevolgde managementcursussen en veranderde rollen van schoolmanagers;
- 20% wijst op scholing en reclutering van personeel;
- leerlinggerichte ondersteuning (16%): mentorschap, studyclubs na schooltijd, extra lessen, aandacht voor studievaardigheden e.d.;
- betere monitoring van studenten en het

zich richten op borderline-studenten, evenals op examens in gemakkelijker vakken (14%);

- 9% zegt de verwachtingen, het ethos en de moraal omhoog geschroefd te hebben;
- 8% schrijft de verbeteringen toe aan het hogere niveau van de instromende studenten;
- 4% noemt uiteenlopende andere redenen.

In dit onderzoek ging het om scholen die hun resultaten verbeterden. Foxman (1997) wijst er echter ook op dat er demotivatie optreedt onder leraren die goed onderwijs verzorgen voor minder begaafde leerlingen, maar die desondanks met hun scholen laag in de league tables staan (mogelijke neveneffecten daarvan: problemen bij de reclutering van goede docenten; scholen laten zwakke leerlingen niet toe). Omgekeerd zouden scholen in de top van de tables ongemotiveerd zijn voor verbeteringsactiviteiten.

Karsten, Visscher en De Jong (1999) voerden op verzoek van de Onderwijsraad een exploratieve studie uit onder de schoolleiders van 18 Engelse scholen voor voortgezet onderwijs. De scholen werden gekozen uit drie Local Educational Authorities en varieerden naar zes verschillende condities (stad versus platteland; hoge, midden of lage positie op de league tables). Uit de interviews blijkt dat geen van de respondenten - ongeacht de positie van hun school in de league tables - tevreden is over de wijze waarop de league tables gepubliceerd worden. Men is niet zozeer tegen de publicatie op zich, maar met name tegen de vele praktische en inhoudelijke beperkingen die eraan verbonden zijn. Acties van scholen die voortvloeien uit de publicatie van de tables zijn doorgaans slechts gericht op het voldoen aan overheidsbeleid. Voor de ontwikkeling van het schoolbeleid maakt men niet zozeer gebruik van de informatie in de publicaties, maar gaat men vooral van andersoortige informatie en van eigen prioriteiten uit. Samenvattend worden door de schoolmanagers de volgende beperkingen van de publicatie van league tables naar voren gebracht:

- De publicaties vormen een te eenzijdige weergave van de kwaliteit van scholen, omdat scholen alleen worden afgerekend op hun 'academic performance', en ande-

re belangrijke (extra-)curriculaire activiteiten geen aandacht krijgen.

- De tables zeggen niets over de docer-kwaliteit van leerkrachten, omdat ze alleen de gemiddelde examenresultaten van scholen presenteren.
- De publicaties richten zich op de leerling-prestaties van een heel leeftijdscohort, ongeacht of de leerlingen de examens wel of niet hebben afgelegd, hetgeen tot een vertekend beeld van de prestaties en tot oneerlijke concurrentie tussen scholen leidt;
- De league tables worden met name verkeerd geïnterpreteerd door de ouders, aldus een deel van de respondenten. Hierin schuilt het gevaar dat een door een school eenmaal verkregen en onjuist geïnterpreteerde positie zich versterkt, doordat de attitudes van ouders doorwerken in het imago van de school. Met name scholen met een lage positie in de tables kunnen hierdoor in een vicieuze cirkel belanden.
- In de tables wordt verder geen onderscheid naar schooltype en schoolgrootte gemaakt. Met name de vergelijking van de leerprestaties tussen selectieve en niet-selectieve scholen is ongegrond, omdat er niet gecorrigeerd wordt voor het instroomniveau van de leerlingen;
- De publicaties werken in de hand dat scholen zich te veel gaan richten op datgene waarover zij publiekelijk verantwoording moeten afleggen, in de hoop er hun positie in de tables mee te verbeteren. Ook bestaat het gevaar dat scholen zich om dezelfde reden te veel richten op die leerlingen waarmee zij in de tables het gemakkelijkst “winst” kunnen behalen;
- Ten slotte worden de gegevens uit de league tables vaak ongenuanceerd door de lokale kranten gepresenteerd. De kranten hebben geen boodschap aan de achtergronden van de schoolscores; ze zijn slechts uit op een “smakelijk verhaal”.

Resumerend blijkt dat Engelse scholen, ongeacht hun prestatieniveau, om uiteenlopende redenen ontevreden zijn over de vorm waarin de league tables nu gepubliceerd worden, en dat deze publicaties geen basis voor schoolverbetering zijn. De diverse Engelse studies laten echter wel een aantal andere publicatie-effecten zien. Allereerst worden

scholen actiever in hun marketing en promotie waarbij ze met name hun academische prestaties centraal stellen. De kenmerken van de lokale markt en de positie van de school zijn daarbij ook erg belangrijk. Afhankelijk van hun plek in de scholenhiërarchie richten men zich op een ander marktsegment, waardoor segregatie in stand wordt gehouden. Zoals gezegd, van substantiële verbetering van de onderwijskwaliteit is geen sprake, men richt zich eerder op tactische ingrepen die snel tot verbetering van de schoolprestatie-indicatoren leiden (bijvoorbeeld extra aandacht voor borderliners), op aanpassingen in het schoolmanagement, en op het aantrekken van nieuw personeel. Qua negatieve effecten wordt gewezen op demotivatie onder docenten als gevolg van de publicatie van ruwe indicatoren, sensatieverhalen in de pers, en onjuiste interpretaties van indicatoren door ouders.

Effecten op Franse scholen

De verzamelde gegevens geven aan dat de schoolindicatoren door de scholen nauwelijks gebruikt worden voor zelfevaluatie (de officiële doelstelling) en voor schoolverbetering. De regionale autoriteiten maken, zij het op beperkte schaal, wel gebruik van de indicatoren. De Franse inspectie (IGAEN, 1998) signaleert dat veel schooldirecties zich het stelsel van indicatoren eerst nog eigen moeten maken voor zij er iets mee kunnen doen (Le Bars, 1996). Volgens het Franse ministerie van onderwijs wordt het indicatorenstelsel nog onderbenut (Emin, 1997), omdat het:

- afkomstig is van het centrale gezag en daarom gezien wordt als een instrument dat de autonomie van de instellingen bedreigt;
- vooral als een normatief instrument en niet als een diagnostisch instrument wordt opgevat;
- met name de verschillen tussen instellingen benadrukt en daardoor afbreuk doet aan het principe van eenheid.

In een onderzoek onder 25 lycées (middelbare scholen) in het gehele land komt Ballion (1993) tot de conclusie dat de indicatoren van het Franse ministerie selectief gebruikt worden. De “excellente” lycées die een elite willen voortbrengen, zijn vooral geïnteresseerd

in die indicatoren die hun exclusieve of selectieve karakter in een concurrentiemarkt uitdrukken. Voor hen is een percentage van 100% op de eerste indicator (het slagingspercentage voor het baccalauréat) van groot belang. Of de scholen veel leerlingen een slaagkans bieden, of hoeveel toegevoegde waarde ze bieden, doet er minder toe. Zo prijst de directeur van het lycée Louis le Grand - dat zich op een traditie van twee eeuwen van 'excellence' beroept¹ - zijn instelling aan met het bestaan van homogene niveaugroepen, omdat heterogene groepen de snelle leerlingen te lui zouden maken (Saint-Do, 1997). De lycées in achterstandsgebieden letten echter volgens Ballion veel meer op de indicatoren die de slaagkans van alle leerlingen en de resultaten van alle vaksecties uitdrukken. Deze bevindingen zijn in lijn met eerdere studies van Ballion in Parijs (Ballion, 1986, 1991) waaruit naar voren kwam dat:

- de twee hoogst geklasseerde lycées in zijn steekproef van 12 duidelijk twee strategieën hanteren om hun slagingspercentages hoog te houden: (a) verwijdering van minder goed presterende leerlingen door middel van tussentijdse uitstroom (Ballion noemt dit "eliminatie"); (b) verhoging van het slagingspotentieel door middel van de tussentijdse instroom van "goede" leerlingen, hetgeen mogelijk is door de instroom beduidend lager te maken dan de capaciteit in de hogere klassen (Ballion noemt dit "verkrijging door list");
- over de bovengenoemde praktijk van de twee hoogst geklasseerde lycées zeer veel ongenoegen bij de directies en leraren van andere scholen bestaat. Volgens hen versterkt het beleid van vrije schoolkeuze ("desectorisatie") deze strategieën.

Toch is de praktijk van het creëren van homogene niveaugroepen niet alleen voorbehouden aan de excellente instellingen. Verschillende onderzoekers (Duru-Bellat & Mingat, 1997; Giry-Coissard & Niel, 1997) hebben aangetoond dat veel scholen dit doen en dat het samenhangt met de kenmerken van de leerlingpopulatie (vaker niveaugroepen wanneer er meer achterstandsleerlingen op een school voorkomen). Vooral de scholen die door de concurrentie meer gesegeerd

dreigen te worden, stappen over op een vorm van interne segregatie (Payet, 1995). In een inspectierapport (IGAEN, 1998) naar de situatie binnen 45 'collèges' (eerste fase voortgezet onderwijs) wordt ook gewezen op deze praktijk als resultaat van de toegenomen concurrentie om de goede leerlingen.

In de eerder aangehaalde studies van Broccolichi en Van Zanten (Broccolichi & Van Zanten, 1997; Broccolichi, 1998; Van Zanten, 2000) naar de situatie in een van de voorsteden van Parijs, bleek het volgende:

- Een aantal scholen dreigt goede leerlingen te verliezen aan scholen in Parijs, of maakt in de private sector reclame voor hun eliteklassen. Deze scholen stellen dergelijke eliteklassen formeel in door een vreemde taal (bijv. Russisch), een kunstvak, of iets vergelijkbaars aan te bieden. In tegenstelling tot de selectieve scholen vormen deze klassen niet altijd niveaugroepen qua prestatieniveau, maar een hergroepering van goed en gemiddeld presterende leerlingen die geen gedragsproblemen of andere problemen vertonen.
- Een andere activiteit waarop collèges die zich in een concurrentiepositie bevinden zich richten, is het voeren van een specifiek "examenvoorbereidingsbeleid". Zij maken hiermee ook reclame en het uit zich enerzijds in een intensieve voorbereiding op de examens van het hoogste niveau en anderzijds op het verzwaren van tussentijdse evaluaties ("Laat de leerlingen maar voelen wat het is om te zakken"). Zo proberen zij zich te onderscheiden van scholen die zoveel mogelijk leerlingen een behoorlijk niveau willen laten halen. Door het benadrukken van een zeker "elitisme" hopen de scholen een "kwaliteitsmerk" te verwerven bij ouders die gericht zijn op selectiviteit. In welke mate deze praktijk het gevolg is van het publiceren van kwaliteitsgegevens valt echter moeilijk te zeggen, omdat analyses van de overgang naar en oriëntatie op de collèges al eerder op deze tendens wezen (Duru-Bellat & Mingat, 1988). Wel is een feit dat scholen er nu mee adverteren.
- Ten slotte proberen scholen in een concurrentiepositie in de voorsteden van Parijs er alles aan te doen om het beeld te

vestigen dat bij hen orde en rust heersen. Momenteel kampen veel scholen in Frankrijk met disciplineproblemen. Ze verschillen echter in de aanpak van het probleem en vooral ook in de wijze waarop zij hun aanpak naar buiten brengen. Opvallend is dat scholen in de voorsteden die concurreren met het private onderwijs en de “goede” scholen in Parijs, vooral een lik-op-stukbeleid voeren en niet schromen om lastige leerlingen te verwijderen.

De Franse situatie samenvattend, moeten we allereerst vaststellen dat de verschillen tussen onderwijsinstellingen in Frankrijk geen nieuw gegeven zijn, zeker niet in de grote steden waar bepaalde lycées zich al jaren beroepen op hun goede reputatie en hun rol als producenten van de Franse elite. Deze middelbare scholen kennen een jarenlange praktijk van selectie, zowel aan de poort als tijdens de rit. Wel is betrekkelijk nieuw dat sinds de jaren tachtig ook andere instellingen er binnen hun beperkte mogelijkheden voor kiezen om hun instroom te “reguleren” en ouders tevreden te stellen (welke laatsten zich steeds meer als consumenten gaan gedragen; Ballion, 1989). De bekendste vormen daarvan zijn het instellen van niveaugroepen of eliteklassen, het aanbieden van zeldzame vakken(pakketten), het sluiten van weinig renderende secties, het gericht voorbereiden op examens, en het verwijderen van “lastige” leerlingen. Het is moeilijk om aan te tonen dat deze strategieën vooral gestimuleerd worden door het publiceren van kwaliteitsgegevens over scholen; wel is zeker dat de jaarlijkse publicaties (ook die van de toegevoegde waarde van scholen) de bovengenoemde negatieve mechanismen niet verminderen.

6 Conclusies

Allereerst blijken de indicatoren welke over de kenmerken van scholen gepubliceerd worden te verschillen naar inhoud en kwaliteit. Visscher e.a. (ter publicatie aangeboden) hebben diverse Nederlandse en buitenlandse schoolprestatiepublicaties vergeleken met standaarden waaraan deze naar hun mening zouden moeten voldoen. Daaruit bleek dat de

Nederlandse publicaties (de schooltoezicht-rapporten en de Kwaliteitskaart van de Inspectie) relatief goed scoorden op deze standaarden, maar op bepaalde punten ook voor verbetering vatbaar zijn (bijvoorbeeld geen meerniveau-analyses als basis, geen presentatie van betrouwbaarheidsintervallen, weinig toelichting op inhoud en functie van de publicaties). Met name in Engeland bleek de weg van de verwerpelijke ruwe-scorepublicaties naar indicatoren welke meer inzicht geven in de door scholen toegevoegde waarde, een zeer moeizame en lange weg. Gelukkig is de dramatisch negatieve impact van de publicatie van ruwe examenscores in Engeland het Nederlandse onderwijs bespaard gebleven.

De genoemde doelen welke met de publicaties worden nagestreefd, variëren eveneens: schoolzelfevaluatie en schoolverbetering, bevordering van marktwerking via schoolkeuze, accountability. Hoewel de doelen welke genoemd worden, uiteenlopen, hebben ze doorgaans weinig gevolgen voor de inhoud van de indicatoren. Naar onze mening vraagt het accountability-doel om een beperktere set indicatoren, dan de analyse en verbetering van het functioneren van scholen door scholen zelf. Het is ook de vraag of beide doelen het meest gediend zijn met publieke publicaties, dan wel dat vertrouwelijke feedback naar scholen waarschijnlijk meer effect sorteert voor schooldiagnose en -verbetering.

Onderzoek naar het schoolkeuzegedrag van ouders en hun kinderen in Engeland en Frankrijk toont niet overduidelijk aan dat het publiceren van schoolkwaliteitsgegevens van grote invloed is op het gedrag van alle ouders. Dit hangt samen met een aantal factoren:

- Een behoorlijk deel van de ouders heeft om verschillende redenen geen toegang tot deze informatie, of is niet op de hoogte van het bestaan ervan.
- Het gebruik van de beschikbare informatie vereist de nodige scholing, of de informatie is moeilijk naar de eigen situatie te vertalen.
- De keuzemogelijkheden zijn beperkt (ruimtelijke grenzen, een gering of weinig divers scholenaanbod, formele en materiële beperkingen).

- De academische prestaties van scholen vormen slechts een van de factoren waarop ouders zich bij hun schoolkeuze baseren.

De lagere sociale klassen benutten de publicaties weinig, en berusten doorgaans in de school van toelating. In beide landen worden de publicaties met name benut door ouders uit de hogere klassen en de middenklasse, en wordt in die zin de sociale ongelijkheid zeker niet verkleind. Deze groepen ouders kennen het belang van onderwijs, en investeren over het algemeen dan ook meer in de schoolkeuze van hun kinderen, zeker wanneer zij in sociaal heterogene wijken wonen waar geen groot en divers scholenaanbod bestaat. Die investering strekt zich ook langer uit in de tijd: indien hun kinderen om wat voor reden dan ook niet op de school van hun eerste keuze terecht komen, dan doen deze ouders langer hun best om alsnog hun doelen te bereiken (zij weten 'how to work the system').

Binnen deze groep ouders worden in Engeland en Frankrijk, zeker wanneer er nog belangrijke formele en/of materiële beperkingen in het onderwijsaanbod zijn, ook zeer ongewenste neveneffecten gesignaleerd, zoals het ruilen van adressen in geval van beperkte schoolkeuzemogelijkheden, het zoeken van vreemde vakken(pakketten), het vragen om homogene klassen, en het protesteren tegen schooltoewijzingen.

De bruikbaarheid van de huidige publicaties voor schoolverbetering wordt betwijfeld, zowel in verband met de beperkte basis die ze kunnen bieden voor schooldiagnose en schoolverbetering als op grond van de waargenomen (strategische) reacties op de publicaties. Scholen zoeken naar strategieën om hun reputatie of positie in de ranglijsten te verbeteren. Een van de bekendste strategieën vormt de regulering van de instroom. Deze is het duidelijkst zichtbaar binnen scholen die daartoe de formele mogelijkheid bezitten (selectieve scholen en private scholen), maar ook andere scholen proberen deze weg te bewandelen door niveaugroepen of eliteklassen in te stellen. Andere strategische mogelijkheden voor scholen zijn het instellen van bijzondere vakkeuzemogelijkheden (in Frankrijk), het gericht voorbereiden op examens, het zich richten op zogenaamde borderline-

leerlingen en het verwijderen van lastige leerlingen. Hoewel de concurrentie tussen scholen en hun activiteiten zo toenemen, is het zeer de vraag of de kwaliteit van de scholen langs deze wegen betekenisvol verbetert. Er zijn zelfs signalen dat de schoolkwaliteit in bepaalde situaties achteruit gaat, bijvoorbeeld doordat scholen zich eenzijdig gaan richten op die elementen van onderwijs en vorming waarop ze worden afgerekend, waardoor hun aanbod verschaalt.

De ervaringen uit Engeland en Frankrijk zijn niet simpelweg naar de Nederlandse situatie te vertalen, omdat het ene stelsel van schoolprestatie-indicatoren het andere niet is, en de besturing van de stelsels varieert (en daardoor ook de ruimte en vrijheid van scholen). Daarnaast is onduidelijk in welke mate de gesignaleerde strategieën van scholen en ouders zijn toe te schrijven aan de publicaties, dan wel (mede) door andere elementen van overheidsbeleid veroorzaakt worden.

We hebben de indruk dat de opvallende (ongewenste) gedragingen welke in het buitenland gesignaleerd kunnen worden in Nederland niet, of slechts in geringe mate zijn waar te nemen. De ophef bij de eerste publicatie van schoolprestatie-indicatoren in "Trouw" in 1997 was groot, maar is daarna heel snel afgenomen. De Kwaliteitskaart is al lang een gegeven waar scholen goed mee weten te leven. Dit hangt waarschijnlijk mede samen met het feit dat hier geen oneerlijke ruwe scores werden gepubliceerd, maar indicatoren die zo veel mogelijk rekening houden met de kenmerken van de instroom van scholen. Een andere, mogelijke verklaring is dat de verschillen tussen scholen relatief gering zijn en dat er maar weinig scholen zijn die echt onder de maat presteren.

Hoewel vrijwel geen onderzoek is verricht naar de wijze waarop Nederlandse ouders en scholen met de schoolprestatiepublicaties omgaan, lijkt het aannemelijk dat bepaalde mechanismen die in Frankrijk en Engeland een rol spelen, in Nederland ook op een bepaalde manier werkzaam zullen zijn. Is er in een bepaalde plaats/regio wel sprake van concurrentie tussen scholen (of valt er niets te kiezen?), zijn alle ouders wel op de hoogte van de schoolprestatiepublicaties en, zo ja, begrijpt men die goed, hoe zwaar laat

men de gepubliceerde informatie meewegen bij de schoolkeuze? Wat schoolkeuzeprocessen betreft, spreken Dijkstra en Witziers (2001) van een naïef schoolkeuzemodel wanneer een directe verbinding gelegd wordt tussen de versterking van de informatiepositie van ouders via prestatiepublicaties en schoolkeuzegedrag. Schoolkwaliteit is voor ouders niet slechts een zaak van goede schoolprestaties. Zachtere informatie zoals bijvoorbeeld de schoolsfeer, de didactische werkvormen en de mate van leerlingbegeleiding, maar ook het percentage allochtone leerlingen zijn daarbij minstens zo belangrijk. Bovendien verschilt, zoals eerder aangegeven, het schoolkeuzegedrag tussen sociale klassen.

Op basis van het voorgaande hoeft men in Nederland geen grote impact van schoolprestatiepublicaties op schoolkeuzeprocessen te verwachten. Hetzelfde zou kunnen gelden voor de activiteit *schoolverbetering*. Noch in Frankrijk noch in Engeland zien we dat scholen op grond van de publicaties daadwerkelijk aan de kwaliteit van hun onderwijs werken. “Window dressing” en het streven naar korte-termijneffecten worden wel gesignaleerd. Doolaard en Karstanje (2001) zijn op basis van een analyse van de Nederlandse situatie ook pessimistisch over hetgeen scholen met de Kwaliteitskaart in het kader van schoolverbetering kunnen doen. Van belang is echter wel dat zoveel mogelijk wordt voorkomen dat de in het buitenland gesignaleerde negatieve effecten (zoals demotivatie onder docenten, sensatieverhalen in de pers, verschraving van het onderwijs, en met name de regulering van de instroom door scholen) hier ook optreden.

Wij pleiten er daarom voor dat expliciet wordt aangegeven welk doel, of welke doelen met de publicaties worden nagestreefd en dat op basis van wetenschappelijke analyse en onderzoek in kaart wordt gebracht wat elk doel veronderstelt qua indicatoren (over welke aspecten van scholen en hoe deze zo toegankelijk mogelijk gepresenteerd kunnen worden) en qua gebruik door ouders, scholen en de overheid. Tot nu toe lag in Nederland het accent vooral op de berekening en verspreiding van een zeer beperkte set indicatoren. Het is nu tijd dat systematisch wordt onderzocht in hoeverre de met publicatie na-

gestreefde doelen bereikt (kunnen) worden en geen ernstige ongewenste effecten optreden.

Noten

- 1 In de gepubliceerde gegevens had dit lycée in 1999 98% geslaagd voor het baccalauréat, terwijl haar grote concurrent het lycée Henri-IV 100% scoorde. Beide lycées liggen in het vijfde district.

Literatuur

- Auffray, A. (1999). Classement des lycées: le cercle vicieux. *Libération*, 3-4 avril 1999.
- Ballion, R. (1986). Le choix du collège: Le comportement 'éclairé' des familles. *Revue Française de Sociologie*, 27, 719-734.
- Ballion, R. (1989). *Le choix du lycée*. Paris: MEN, DEP.
- Ballion, R. (1991). *La bonne école: évaluation et choix du collège et du lycée*. Paris: Hatier.
- Ballion, R. (1993). L'efficacité de l'établissement. *Académie de Rennes*, 9, 1-6.
- Broccolichi, S. (1998). Inégalités cumulatives, logique de marché et renforcement des inégalités scolaires. *Ville-Ecole-Intégration*, 114, 35-52.
- Broccolichi, S., & Zanten, A. van. (1997). Espaces de concurrence et circuits de scolarisation. L'évitement des collèges publics d'un district de la banlieue parisienne. *Les Annales de la Recherche Urbaine*, 75, 5-17.
- Cousin, O., & Felouzis, G. (1999). L'évaluation: un outil pour la démocratie. *Le Nouvel Observateur*, 1 Avril, IV-XXI.
- Coutty, M. (1998). L'évaluation contre le palmarès: Un épiphénomène. *Le Monde de l'Éducation*, Septembre 1998, 25-29.
- Duru-Bellat, & Mingat, A. (1988). Le déroulement de la scolarité au collège. *Revue Française de Sociologie*, 29, 649-666.
- Duru-Bellat, & Mingat, A. (1997). La constitution de classes de niveau par les collèges: Les effets pervers d'une pratique à visée égalisatrice. *Revue Française de Sociologie*, 37, 759-790.
- Doolaard, S., & Karstanje, P. (2001). Gebruik van publieke prestatie-indicatoren voor schoolverbetering. In A. B. Dijkstra, S. Karsten, R. Veen-

- stra, & A. J. Visscher (Reds.), *Het oog der natie: scholen op rapport* (pp. 155-172). Assen: Koninklijke van Gorcum.
- Dijkstra, A. B., & Witziers, B. (2001). Kwaliteit van scholen en keuzeprocessen in het onderwijs. In A. B. Dijkstra, S. Karsten, R. Veenstra, & A. J. Visscher (Reds.), *Het oog der natie: scholen op rapport* (pp. 129-154). Assen: Koninklijke van Gorcum.
- Emin, J. (1997). *Les indicateurs IPES et les fonctions d'encadrement*. Actes du colloque international des 13 et 14 Novembre 1997 à Poitiers.
- Fitz-Gibbon, C. T. (1997). *The value added national project final report. Feasibility studies for a national system of value added indicators*. London: SCAA.
- Foxman, D. (1997). *Educational league tables: For promotion or relegation*. London: ATL publications.
- Gewirtz, S., Ball, S. J., & Bowe, R. (1995). *Markets, choice and equity in education*. Buckingham-Philadelphia: Open University Press.
- Gibson, A., & Asthana, S. (2000). Local markets and the polarization of public-sector schools in England and Wales. *Transactions*, 25(3), 3034-320.
- Gillborn, D. (1996). Exclusions from school. *Viewpoint no. 5*. London: University of Education.
- Giry-Coissard, M., & Niel, X. (1997). *Homogénéité et disparité des classes dans les collèges publics*. Paris: Ministère de l'Éducation Nationale, de la Recherche et de la Technologie, Direction de l'Évaluation et de la Prospective.
- Goldstein, H., & Spiegelhalter, D. J. (1996). League tables and their limitations: statistical issues in comparisons of institutional performance. *Journal of Royal Statistical Society, Series A*, 159, 385-443.
- Gray, J. (1996). Comments on value-added approaches. *Research Papers in Education*, 11(1), 3-4.
- Gray, J., & Jesson, D. (1996). *A nation on the move? The nature and extent of school improvement in the 1990s*. Paper from The Improving Schools Project. Cambridge: Homerton College.
- Hardman, J., & Levačič, R. (1996). *Competition amongst English secondary schools - dynamism or differentiation?* Milton Keynes: The Open University.
- Hirschman, A. O. (1970). *Exit, Voice, and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States*. Cambridge/ London/Stanford: Harvard University Press.
- IGAEN (1998). *Regards sur le collège: Bilan de l'observation de 45 collèges menée dans le cadre du suivi permanent en 1997-1998*. Paris: Ministère de l'Éducation Nationale, de la Recherche et de la Technologie.
- Karsten, S., Visscher, A. J., & Jong, T. de. (1999). *Handle with Care!; Buitenlandse ervaringen met het publiceren van schoolprestatiegegevens*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Lawrence, I. (1997). How to improve your school's GCSE scores. *The Times Educational Supplement*, November 14.
- Le Bars, S. (1996). La rumeur a la vie dure. *Le Monde de l'Éducation*, Septembre, 46-49.
- Lienzol, B., & Meuret, D. (1987). Les performances des lycées publics et privés pour la préparation au baccalauréat. *Education et Formations*, no. 11.
- OECD (1995). *Schools under scrutiny*. Paris: OECD.
- Paul, S. (1991). *Accountability in public services; exit, voice, and capture*. Washington: World Bank.
- Payet, J.-P. (1995). *Collèges de banlieue*. Paris: Meridiens-Klincksieck.
- Pincon, M., & Pincon-Carlot, M. (1989). *Dans les beaux quartiers*. Paris: Le Seuil.
- Saint-Do, Y. de. (1997). Une tradition séculaire d'excellence. *Les Cahiers Pédagogiques*, 354, 31-32.
- Visscher, A. J., Dijkstra, A. B., Karsten, S., & R. Veenstra (aangeboden ter publicatie). *The development and application of standards for publishing school performance indicators*.
- West, A., & Pennell, H. (1998). School admissions: Increasing equity, accountability and transparency. *British Journal of Educational Studies*, 46, 188-200.
- West, A., & Pennell, H. (2000). Publishing school examination results in England: Incentives and consequences. *Educational Studies*, 26, 423-436.
- West, A., Pennell, H., & Noden, Ph. (1997). *Secondary schools: Who's doing the choosing - parents or schools?* Conference British Educational Research Association, York, 1997.
- Woods, Ph. A., Bagley, C., & Glatter, R. (1998). *School choice and competition: Markets in the*

public interest? London and New York: Routledge.

Zanten, A. van. (2000). La rôle des évaluations dans les stratégies concurrentielles des établissements et dans les stratégies de choix des parents en France et Grande Bretagne. In Demailly, L. (Ed.), *Suffit-il d'évaluer?* Bruxelles: De Boeck.

Manuscript aanvaard: 27 augustus 2004

Auteur

Adrie Visscher is universitair hoofddocent aan de Faculteit Gedragwetenschappen (afdeling Onderwijsorganisatie en -management) van de Universiteit Twente.

Correspondentieadres: A.J. Visscher, afdeling O&M, Faculteit Gedragwetenschappen, Universiteit Twente, Postbus 217, 7500 AE Enschede, e-mail: A.J.Visscher@edte.utwente.nl

Abstract

The effects of school performance publications in foreign countries

This article presents foreign experiences with publishing school performance data. In the Netherlands these data were published for the first time in 1997. Little is known about the use and effects of the Dutch publications. France and England have gained more experience with publishing school performance data and also have carried out more research in this area. After the backgrounds and the content of the foreign publications have been portrayed, the findings on their effects on parents and on schools will be presented. Finally, the meaning of the foreign experiences for the Dutch context will be discussed.